

Adoptivfamiljers motiv till att göra återresor – föräldrars och barns perspektiv

Johanna Annerbäck (fd. Gustafsson)

Abstract

Den här kvalitativa artikeln baseras på intervjuer med svenska adoptivfamiljer och undersöker hur barn och föräldrar resonerar kring motiven till att göra en adoptionsåterresa. Genom en kombination av teorier om samtida föräldraskap och barns röst undersöks barns och föräldrars perspektiv både åtskilt och tillsammans. Artikeln visar att det i första hand är föräldrar, ibland i samråd med barnen, som initierar adoptionsåterresorna. Vidare visar analyserna att adoptionsåterresor är förenade med möjligheter och risker för både föräldrar och barn. Föräldrar tar, och tillskrivs via allmänna rekommendationer, ett stort ansvar för att bestämma om och när det i så fall är bäst att genomföra en adoptionsåterresa. Är det när barnet är litet eller vuxet? Artikeln visar hur adoptionsåterresor skapas i samtal mellan barn och föräldrar och blir till i ett dynamiskt, och stundtals motsägelsefullt, nätverk av allmänna rekommendationer, rädslor, förväntningar och önskningar om att göra det som är "rätt" för barnet både nu och sen.

Nyckelord: adoptionsåterresor, adoptivfamiljer, barns perspektiv, samtida föräldraskap

Adoptive families' motives for conducting adoption return trips – parents' and children's perspectives

Abstract

Based on interviews with Swedish adoptive families, this qualitative article explores children and parents' motives for a family adoption return trip (to the country of origin of the adopted child). Through a combination of theories about contemporary parenthood and children's perspectives, the stories of children and parents are explored both together and separately. The article shows that it is primarily the parents, sometimes in consultation with the children, who initiate the trips. The analysis also shows that adoption return trips are associated with opportunities as well as risks for both parents and children. Parents carefully consider when to take a return trip. Is it when the child is young or when she or he is older? The article shows how adoption return trips are constructed through conversations between children and parents. Return trips are informed by a dynamic and contradictory network of general recommendations, fears, expectations, and desires to do what is "right" for the child in the now and in the future.

Keywords: adoption return trips, adoptive families, children's perspectives, contemporary parenthood

Introduktion

Adoptionsåterresor har pågått i över 30 år och är numera en central symbol för adopterades rätt till sina ursprung (cf. Lindgren och Lind, 2009). Under början av 2000-talet aktualiserades adoptionsåterresor när *Spårlöst*, som följer vuxna adopterade som reser själva födelseländerna för att söka efter biologiska rötter, började sändas i svensk television (Gustafsson, 2020). Adoptionsåterresor kan ha olika funktioner men beskrivs kunna skapa en länk mellan då och nu, hjälpa adopterade att bygga upp sin identitet samt att förhålla sig till omgivningens frågor om ursprung (cf. Adoptionscentrum, 2022; Familjeföreningen för internationellt adopterade, 2022; Kinalotsen, 2022; Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd; Socialstyrelsen, 2015). Tidigare genomfördes adoptionsåterresor i första hand av vuxna men idag har det blivit vanligt att resa som barn tillsammans med familjen (Socialstyrelsen, 2015). Det är det den här artikeln handlar om.

I rekommendationerna gällande adoptivfamiljers återresor finns en övergripande spänning i att som adoptivförälder förhålla sig till bejakandet av ursprung, att göra en adoptionsåterresa, men samtidigt lyssna på det enskilda barnet (Socialstyrelsen, 2015). Numera har kommersiella reseföretag blivit ytterligare en rådgivande röst i diskurser om adoptionsåterresor. Reseföretagen rekommenderar adoptivfamiljer att göra en återresa när barnen är i åldrarna 9–12 år. Bland annat betonas det som bra att adopterade får en bild av varifrån de kommer innan tonåren och "identitetssökandet" drar igång. Adoptionsåterresan sägs även göra det möjligt att besöka platser som är viktiga för *familjen* (Kinalotsen, 2022).

Ett huvudargument i den här artikeln är att det inte går att studera antingen föräldrar eller barn när det kommer till adoptionsåterresor som genomförs av adoptivfamiljer med yngre barn, resorna behöver förstås som ett kollektivt arrangemang (cf. Gustafsson, 2020). Därför har barn och föräldrar i tio svenska adoptivfa-

miljer intervjuats om sina adoptionsåterresor. Tidigare studier visar att adoptivföräldrar är oerhört pålästa kring adoption, vad som rekommenderas, och att de genomför adoptionsåterresor för att bejaka barnens ursprung. På så sätt är adoptionsåterresor i mångt och mycket ett vuxenprojekt (Chin Ponte, Kim Wang och Pen-Shian Fan, 2010; Gustafsson, Lind och Sparrman, 2020; Wang, Chin Ponte och Weber Ollen, 2015; Powers, 2011). Yngre barns perspektiv på adoptionsåterresor finns det mindre forskning om. Att tidigare forskning dessutom visar att det kan variera hur unga vuxna adopterade vill förhålla sig till sitt ursprung samt att inte alla är intresserade av att göra en adoptionsåterresa (cf. Lindgren och Lind, 2009; Lindgren och Zetterqvist Nelson, 2014) reser frågor om varför familjeadoptionsåterresor initieras och genomförs? Hur det kommer sig att föräldrar bestämmer sig för att genomföra adoptionsåterresor medan barnen fortfarande är små? Vilka motiv anger de och vad säger det om att vara adoptivförälder idag? Hur pratar barn själva om att göra en adoptionsåterresa? Vilka motiv lyfter de fram och hur förhåller sig barns och föräldrars perspektiv till varandra?

För att analysera hur föräldrarna resonerar kring motiven till att göra adoptionsåterresor, och de avvägningar de har gjort under intervjuerna, tar jag hjälp av teorier om samtida föräldraskap. För att förstå föräldraskap krävs också en teoretisk inramning av barndom idag som kännetecknas av att barns röster och perspektiv erkänns och tillskrivs betydelse i allt högre grad än tidigare. Genom de teoretiska ramverken utforskas både barns och föräldrars perspektiv samt hur de förhåller sig till varandra för att fånga upp motiven till att genomföra adoptionsåterresor som familj.

Tidigare forskning

Adoptionsåterresor behöver förstås mot bakgrund av de betydelser som har tillskrivits ursprung inom den internationella adoptionskontexten. Under 1980-talet beto-

nades betydelserna av internationellt adopterades nationella och kulturella bakgrunder. Erfarenheter från adopterade visade att de mötte diskriminering i sin vardag (se Lind, 2011; 2012) och uppmärksammandet av ursprung var sammanlänkat med den politiska ambitionen att bemöta den växande främlingsfientligheten i det svenska samhället. Sedan 1990-talet har frågor om ursprung, och möjligheten att söka personliga rötter, lyfts av adopterade och adoptionsorganisationer (Lindgren och Lind, 2009) och den svenska ursprungsdebatten har visat två olika sidor kring hur ursprung ska hanteras. Medan en del adopterade uppmärksammar vikten av det personliga ursprunget och att de önskar mer stöd i frågor gällande det betonar andra problematiken i att framställa röttersök som en norm (Lind, 2011; se även Gustafsson, 2020; Jonsson Malm, 2011).

Ursprung har länge varit ett centralt tema inom adoptionsforskning och studier har visat att frågan om ursprung är komplicerad därför att det finns en rad olika sätt som ursprung kan bli viktigt för adopterade och då inte alla adopterade är intresserade av ursprung (cf. Lind, 2012; Lindgren och Lind, 2009; Lindgren och Zetterqvist Nelson, 2014; Kim, 2019). Forskning har även visat att adopterade tillskrivs ursprung av omgivningen (Osanami Törngren, Jonsson Malm och Hübinette, 2018) med konsekvensen att många adopterade upplever och tvingas förhålla sig till rasism (Hübinette och Tigervall, 2008; Hübinette och Andersson, 2012). När det kommer till adoptivföräldrar visar studier att föräldrar förhåller sig till rekommendationer rörande ursprung på olika sätt genom att integrera olika delar av födelselandet i familjen (Pylypa, 2018). Adoptivföräldrar upprätthåller kontakter i och konsumerar kulturella produkter från födelseländerna och reser tillbaka med sina barn (Gustafsson, 2020; 2021; Quiroz, 2012).

Frågor runt ursprung har därmed utforskats utifrån adopterades och adoptivföräldrars perspektiv men forskningen om adoptions-

återresor är relativt begränsad och visar i första hand hur vuxna adopterade förhåller sig till resorna, vilket har visat sig variera. Medan vissa adopterade ser adoptionsåterresan som ett sätt att resa hem, betraktar sig andra som turister (cf. Lindgren och Lind, 2009). Till skillnad från forskning som fokuserat på vuxna adopterades återresor indikerar studier om adoptivfamiljers återresor hur dynamiken mellan barn och föräldrar får betydelser för hur en adoptionsåterresa planeras och genomförs (Gustafsson et al., 2020). Exempelvis intar föräldrar till yngre barn en aktiv roll i beslut rörande röttersök och adoptionsåterresan (Wang et al., 2015). En amerikansk etnografisk studie om familjers adoptionsåterresor till Kina visar att föräldrar anser att resan är en viktig pusselbit för förståelsen för barnets bakgrundshistoria men även ett sätt att stärka identiteten inom adoptivfamiljen. Studien visar dessutom att besök till adoptions specifika platser i första hand tillgodoser föräldrarnas behov. Barnen, i åldrarna 8–12 år, upplever till exempel barnhemsbesöken som obekväma och anser att turistiska delar, som att få se pandor, är resans höjdpunkter (Powers 2011; cf. Gustafsson, 2020).

Att barn och föräldrar kan ha olika förhållningssätt till adoptionsåterresor visar även en annan amerikansk studie (Chin Ponte et al., 2011). Medan föräldrarna uttrycker en stark önskan att få mer information om barnens bakgrundshistorier, talar barnen, 8–11 år, mer om själva resorna, att resa långt och oron över att bli sjuka från mat eller vatten (Chin Ponte et al., 2011). I Barbara Yngvessons (2003) svenska studie talade de adopterade sällan om resan som ett återvändande eftersom de ansåg sig vara "svenskar". Föräldrarna uttryckte emellertid en stor entusiasm inför resan trots att den ansågs vara förenad med vissa risker; att barnets bakgrundshistoria visade sig vara för komplicerad och/eller att resan kunde få en negativ påverkan på banden inom adoptivfamiljen (Yngvesson, 2003).

Medan tidigare forskning visar hur adoptionsåterresor som görs av barn tillsammans med deras föräldrar blir ett gemensamt familjeprojekt (Gustafsson, 2020; Powers, 2011), indikerar den på samma gång att det inte går att anta att barn och föräldrar delar samma emotionella behov, önskemål och längtan efter att göra en resa (Gustafsson et al., 2020; cf. Chin Ponte et al., 2011; Wang et al., 2015). Argumentet som följer i den här artikeln är därför att vi behöver knyta an till både barns och föräldrars perspektiv för att förstå motiven till att göra adoptionsåterresor som familj.

Teoretiska utgångspunkter

Det samtida föräldraskapet

Teoretiskt sett diskuteras det samtida föräldraskapet utifrån olika perspektiv och trots skillnader i hur föräldraskap görs inom olika sociala grupper och kontexter har de kulturella och sociala förväntningarna på föräldrars engagemang ökat över tid (Forsberg, 2009). I begreppet "intensivt föräldraskap" beskrivs emotionella och tidsintensiva aspekter av det samtida föräldraskapet och uppmärksammas hur den neoliberala idén med fokus på individers ansvar, självstyrande och riskhantering har lett till en ökad press på föräldrarna för barn – och till en kultur av intensivt föräldraskap (Shirani, Henwood och Coltart, 2012). Teoretiseringen kring det intensiva föräldraskapet är sprungen ur Sharon Hays (1996) begrepp "intensivt moderskap" som beskriver hur mödrar investerar, och förväntas investera, tid, energi och pengar i att ge barn en, enligt experter, god uppfostran (Hays, 1996; Shirani et al., 2012). I det intensiva föräldraskapet betonas föräldrars individuella ansvar både för barns nutida och framtida behov vilket bygger på idéer om att ett engagerat föräldraskap kan påverka barns möjligheter och liv (Shirani et al., 2012). Bland annat åläggs föräldrar ett stort ansvar för långsiktig planering och riskhantering vad gäller barns fysiska och psykiska utveckling (Faircloth, 2014) vilket kräver specifika kunskaper

som föräldrar behöver tillskansa sig genom att vara engagerade, pålästa och följa både råd och rekommendationer. Föräldrar hålls på så sätt även moraliskt ansvariga om någonting går fel i barnets liv (Shirani et al., 2012).

Det samtida föräldraskapet formas därmed av olika aktörer på olika nivåer. Till exempel så reproduceras både normer och ideal om adoptivföräldraskap i adoptionspolitik och praktik genom medgivandeutredningar och föräldrautbildningar (Lindgren, 2016) vilket påverkar vad föräldrar upplever att de behöver investera i sitt föräldraskap för att göra det så bra som möjligt i förhållande till olika kontexter och personer; andra föräldrar, barn och professionella. Detta belyser komplexiteten i samtida föräldraskap, det är inte enbart ansvarsfyllt, intensivt och barncentrerat, föräldrar behöver dessutom balansera olika typer av förväntningar och ideal kring vad som utgör ett gott föräldraskap (cf. Sparrman, Westerling, Lind och Dannesboe, 2016). Att vara en god förälder innebär således att man behöver vara en bra förälder inom flera olika praktiker samtidigt. Att föräldraskapet dessutom är så pass barncentrerat idag betyder att det är dialogbaserat och inriktat på barnet som självständig individ (cf. Shirani et al., 2012). På så sätt är föräldraskapet tätt sammankopplat med den samtida synen på barn och barndom som kännetecknas av att barns perspektiv och aktörskap tillskrivs en allt större betydelse i familjen och samhället.

Den samtida synen på barn och barndom – betydelsen av barns perspektiv

Den samtida synen på barn och barndom i Sverige, och andra länder, präglas idag av inställningen att barn är kompetenta aktörer vars åsikter bör tillmätas betydelse och inkluderas i beslutsfattande på olika nivåer (cf. James och Prout, 2015). Den här artikeln bygger på huvudprincipen inom barn- och barndomsstudier, och numera samhället, att barnperspektiv och barns perspektiv är viktiga för förståelsen för

ett socialt fenomen, i det här fallet adoptivfamiljers återresor. Medan skillnaden mellan begreppen barnperspektiv och barns perspektiv handlar om vem som formulerar perspektivet, ett barn eller en vuxen, omfattar barnperspektivet att försöka förstå barns erfarenheter i relation till den kulturella och sociala kontext inom vilken barnet befinner sig (Halldén, 2003). Det kan exempelvis handla om hur politiska beslut och rekommendationer påverkar barns liv (Bergnehr, 2019). Barns perspektiv, å andra sidan, har länge använts för att påvisa barns kapacitet att redogöra för sina livsvärldar. Det har med andra ord varit viktigt för att uppmärksamma och etablera barns aktörskap både i forskning och i samhället (cf. James och Prout, 2015; Spyrou, 2016a).

Uptagenheten vid barns perspektiv, som i stor utsträckning har varit synonymt med röst, har emellertid enligt Spyros Spyrou (2016a; b) lett till antaganden om att vi med rätt metodologiska verktyg kan fånga barns autentiska perspektiv. Han menar att vi behöver utmana den teoretiska förståelsen av röst och vidga gränserna för vad röst inrymmer när vi tolkar barns perspektiv. Dels, menar Spyrou (2016a; b), så är barns röster performativa praktiker som behöver situeras i sina interaktionella och institutionella kontexter när de tolkas, dels omfattar röst även icke-normativa aspekter som tystnader vilka är viktiga att ta hänsyn till när vi vill försöka förstå barns perspektiv.

En teoretisk förståelse av tystnad betonar hur tystnad kan göras i det sagda och uppstå till exempel när någon talar men svarar på annat än det efterfrågade. Tystnad kan även göras genom förnekande, avvikande, undvikande och omformulerande svar på frågor. Sådana tystnader kan tolkas som strategier att maskera ett förhållningssätt gentemot ett ämne och därmed säga någonting viktigt (Morison och Macleold, 2014). Tystnad är på så sätt en konstitutiv del av rösten och hur röst utvecklas är en effekt av dynamiken i intervjusituationen, av frågor och ihärdighet hos den som ställer frågor (cf. Spyrou, 2016a; b).

Givet denna diskussion är barns perspektiv en teoretisk, metodologisk och politisk fråga. Ståndpunkten i den här artikeln är att barns perspektiv inte återger neutrala beskrivningar av barns utsagor, jag har gjort tolkningar av barns perspektiv på adoptionsåterresor (cf. Bergnehr, 2019; Gustafsson, 2020; Halldén, 2003). Barns perspektiv tillmätts emellertid lika stor betydelse som föräldrarnas och skillnader dem emellan har tolkats utifrån familjedynamiken under intervjuerna. Det här innebär att jag även har beaktat de sociala villkor som präglar intervjusituationer och hur de får effekt för både barns och föräldrars perspektiv.

Metod – intervjuer med barn, föräldrar och familjer

Den här studien är en del av ett större projekt om adoptionsåterresor som i första hand baseras på kvalitativa intervjuer med barn och föräldrar, enskilt och tillsammans. I studien deltar tio svenska adoptivfamiljer som har rekryterats via den svenska adoptionsorganisationen Adoptionscentrums lokala Facebooksidor, möten arrangerade av organisationen samt via två svenska reseföretag som säljer adoptionsåterresor till Kina. Familjerna som deltar består av etniskt vita föräldrar, både ensamstående föräldrar och heterosexuella par, som är medel- till höginkomsttagare. Barnen i familjerna är adopterade från Asien, Afrika och Sydamerika (Familjer 1–10). Totalt har 26 intervjuer genomförts med nio fokusbarn i åldrarna 6–13, fem syskon (både adopterade och icke-adopterade) i åldrarna 7–15 och 17 föräldrar, såväl mammor som pappor (Gustafsson, 2020).

Intervjuerna genomfördes under 2015–2018 och spelades in med hjälp av en diktafon. När familjerna tillät videofilmades intervjuerna som ett stöd för bearbetningen av materialet, för att se vem som talar när samt för att fånga aspekter som icke-verbala uttryck och de objekt som integrerades av familjerna under intervjuerna (cf. Danby, Ewing och Thorpe, 2011; Sparrman, 2005). Det inspelade materialet

består totalt av cirka nio timmar videomaterial och 20 timmar ljudmaterial. Målet var att intervjua varje familj två gånger, före och efter adoptionsåterresorna. Fyra återresor ställdes dock in eller sköts upp och en familj avstod efterintervjun av personliga skäl vilket betyder att endast hälften av familjerna intervjuats efter adoptionsåterresorna.

Samtliga förintervjuer, bortsett från en telefonintervju, genomfördes i familjernas hem där jag spenderade tre timmar till en hel dag. Det gav mig tid att lära känna barn och föräldrar och ger intervjuerna en etnografisk karaktär eftersom de kan situeras i en större familjekontext. Studien bygger på en multifamiljeintervjumetod och är uppbyggd utifrån en kombinerad ansats vilket innebär att föräldrar och barn intervjuades både tillsammans och individuellt (cf. Rezcek, 2014). Medan familjeintervjuerna gjorde det möjligt att fånga interaktionen mellan barn och föräldrar, gjorde de individuella intervjuerna att familjemedlemmar enskilt kunde uttrycka sina åsikter om resorna. Fördelarna med den här intervjumetoden var även flexibiliteten i att kunna anpassa intervjuerna efter vad barn och föräldrar kände sig bekväma med.

Studien har godkänts av den regionala etikprövningsnämnden i Linköping (Dnr 2015/34131) och följer Vetenskapsrådets forskningsetiska principer (2017). Bland annat har familjerna informerats om vad deras medverkan i studien innebär och att det är möjligt att närhelst avbryta denna medverkan. Inspelningarna från intervjuerna har behandlats så att inte obehöriga kan ta del av dem och lagras i enlighet med rådande riktlinjer. I transkriptionerna av inspelningarna, liksom i publikationer av forskningsresultat, har namnen på de som medverkar ersatts med pseudonymer. Samtycken inhämtades i relation till intervjuerna från såväl föräldrar som barn. Barnintervjuerna krävde liknande förberedelser som intervjuerna med föräldrarna men då föräldrar var de som initierade kontakt för deltagande i forskningsprojektet blev det viktigt att bygga upp ömsesidiga

förtroenden med barnen. Inför besöken reflekterade jag mycket kring intervjufrågor och potentiella maktasymmetrier mellan barnen och mig som forskare, barnen och föräldrarna. Jag reflekterade även kring etiken runt att intervjua barn om frågor som potentiellt kunde uppfattas som känsliga. Detta resulterade bland annat i att familjerna fick ta del av intervjufrågorna före intervjuerna. Ingen förälder motsatte sig intervjufrågorna och under mötena med barnen var jag uppmärksam på deras reaktioner och gränser. Jag ställde exempelvis inte fler frågor under intervjuerna om jag har upplevde att barnen inte kände sig bekväma och/eller indikerade att de inte ville svara på en fråga av obehagsskäl.

Ljudinspelningarna från intervjuerna har transkriberats och sorterats i huvud- och underkategorier som har visualiserats i mind map-kartor. Analysprocessen har pendlat mellan ett induktivt och deduktivt förhållningssätt, mellan empiri och teori (Alvesson och Skoldberg, 2009). Den initiala kategoriseringen av materialet bearbetades nära intervjuerättelserna, medan senare bearbetningar även har drivits av teoretiska förhållningssätt. Den här studien fokuserar på huvudkategorin motiv, som består av barns och föräldrars resonemang om besluten att göra en adoptionsåterresa, vad de vill göra och varför. Analysen kommer att visa hur föräldrans ansvar, barns perspektiv, spridda förväntningar, möjligheter och farhågor sammanstrålar vilket belyser komplexiteten i att fatta beslut om att göra en adoptionsåterresa som familj.

Analys

Det krävs, menar jag, ett grepp som tar både föräldrars och barns perspektiv i beaktande för att kunna analysera adoptionsåterresor som görs av barnfamiljer. Därför fokuserar jag på båda. Adoptivföräldrarna som deltagit i den här studien är, liksom tidigare forskning visar, både pålästa och medvetna om ursprungsdiskursen och adoptionsåterresor. I intervjuerna med föräldrarna kan jag se hur de kopplar resonemang till såväl råd och rekommendationer som tidigare forskning och olika adop-

tionsforum på Internet. Därför introducerar jag först hur föräldrarna talar om besluten och motiven till att göra en adoptionsåterresa, där efter lyfts barnens perspektiv fram och avslutningsvis synliggörs familjeperspektivet.

Föräldrar om motiven till att resa

Tidigare forskning om familjers adoptionsåterresor visar att föräldrar drivs av sin önskan att få veta mer om barnens biologiska rötter och/eller viljan att fylla de kunskapsluckor som finns i barnens tidiga liv (Chin Ponte et al., 2010; Powers, 2011; Wang et al., 2015). Majoriteten av föräldrarna i den här studien har inte någon utförlig information om barnens biologiska bakgrunder och menar inte heller att resan har som syfte att få mer kunskap om dem. Föräldrarna berättar emellertid att de upplever det som betydelsefullt för barnet att få möta en person under resan som minns och kan berätta om barnet som liten, de har därför upprätthållit en mer eller mindre sporadisk kontakt med olika personer i födelseländerna, som fosterfamiljer och barnhemspersonal (familjer 1, 3, 6, 8, 10). En förälder har exempelvis frekvent skickat brev med foton på sin dotter till barnhemmet i hopp om att personalen ska minnas henne under resan tillbaka.

Utöver möjligheten för barnen att möta, och bli ihågkommen av, en person som fanns närvarande under den första tiden i livet önskar föräldrarna att resan ska ge barnen minnen från och en ökad kunskap om födelseländerna. En förälder, Karl, säger han vill ge sin dotter möjligheten att ligga "steget före" genom att hon får besöka Kina och lära sig mer om landet så hon får en bild av vem hon är (Familj 9). En annan förälder, Elisabeth, menar att

Jag vill att hon ska ha en bra känsla för vad Indien är liksom, och liksom ha en relation till landet [...] någonting som hon kan vara stolt över. Att Indien är ett av världens största länder och att, ja, det tycker hon ju, att om hon hör något om Indien så ropar hon till och säger titta det är mitt land (familj 10).

Adoptionsåterresorna fyller på så sätt olika funktioner samtidigt antyder motiven till att genomföra resorna på ett generellt plan att föräldrarna drivs av önskan att resan ska generera stolthet över födelseländerna och stärka barnens relationer till dem. En del föräldrar har även resonerat runt motiven till att göra en adoptionsåterresa i relation till svårigheter kopplade till adoptionen i barnens vardagliga liv. I en familj berättar föräldrarna att deras tolvåriga dotter Minna bär på många frågor om sitt ursprung i vardagen, och de hoppas att resan kan ge svar på dem (familj 8; se även familj 9). En annan förälder berättade att dottern upplever det som jobbigt att inte se ut som sina vänner varför det är viktigt att hon får uppleva att se ut som majoritetsbefolkningen i födelselandet (familj 10).

En adoptionsåterresa drar allmänna rekommendationer om ursprung till sin spets eftersom den gör det möjligt för barn att lära om och uppleva sina födelseländer – vilket föräldrar uttrycker som det främsta motivet till att genomföra resan. Föräldrarnas berättelser om motiven till att resa skiljer sig stundtals men vad som sammanstrålar dem är att de indikerar ett intensivt adoptivföräldraskap präglad av både föräldraskapsideal och förväntningar om ursprung (cf. Gustafsson, 2020; Gustafsson et al., 2020). Detta blir synligt i de mer eller mindre intensiva ansträngningarna att bibehålla kontakt med personer i födelseländerna och i föräldrarnas uttryckta motiv till att resa. Att föräldrarna investerar engagemang, tid och pengar i adoptionsåterresorna med förhoppningar om att resorna ska vara bra för barnen både nu och i framtiden visar hur föräldrarnas svar för ursprung även blir en del av vardagen för dessa föräldrar.

Föräldrar om adoptionsåterresornas betydelser i förhållande till risker

Ansvar för att hantera frågor kring ursprung och adoptionsåterresor är på olika sätt unikt för adoptivföräldraskapet och tidigare forskning indikerar att föräldrar genomför adop-

tionsåterresor med barn trots att de anser att en adoptionsåterresa även är förenad med en viss risk (cf. Powers, 2011; Yngvesson, 2003). Föräldrarna i den här studien har lyft fram risken i att resan kan bli traumatisk, känslös eller stressig för barnet (familjer 2, 3, 4, 5, 6, 9). Tre familjer i den här studien planerade att resa tillsammans med andra adoptivfamiljer (familjer 4, 5, 8) och under en förelöppande intervju med en av de här föräldrarna, Helena, betonar hon att barnhemsbesöket känns kritiskt eftersom det kan bli känslösamt för hennes dotter Alma. Helena säger vidare att det kan bli knepigt i vissa situationer om Alma känner påtryckningar från övriga resenärer och gör någonting som hon egentligen inte vill.

Trots de olika riskerna lyfter Helena fram fördelarna med adoptionsåterresan och menar att själva resandet tillsammans med andra familjer kan göra upplevelsen bättre. Helena tror även att resan kommer vara hjälpsam för dottern senare under tonårstiden när funderingar kring ursprung dyker upp (familj 5). Det framkommer inte varför Helena tror att funderingar kring ursprung kan dyka upp specifikt under tonårsperioden, och inte existerar redan nu, men liknande perspektiv framkommer i flera föräldrars berättelser och en annan mamma berättar att det är en idé som har förankrats hos adoptivföräldrar genom olika typer av information om adoptionsåterresor och i forum på *Internet* (familj 3). Ett av reseföretagen som säljer adoptionsåterresor rekommenderar familjer att resa när barnen är i tioårsåldern, innan tonårsperioden kommer igång, eftersom barnen kan förstå och minnas vad de upplever under en adoptionsåterresa utan att "gå alltför djupt in i analyser och funderingar" (Kinalotsen, n.d, s.4).

Det intressanta i Helenas resonemang är emellertid inte enbart föreställningen om när det är lämpligt att genomföra en adoptionsåterresa, det vill säga före tonårstiden. Det är även intressant hur den möjliga vinsten med en adoptionsåterresa blir ett sätt att legitimera något som på samma gång anses vara

riskfyllt och som potentiellt inte går helt i linje med vad barnet vill eller är redo för just nu. I resonemanget går det att skönja balansgången mellan att fatta ett beslut som å ena sidan är riskfyllt för barnet här och nu men som å andra sidan ger barnet erfarenheter som kan bli värdefulla i framtiden. Här synliggörs utöver ett intensivt, och barncentrerat, föräldraskap som beaktar barnets nutid och framtid (cf. Shirani et al., 2012) även hur svårt, om inte omöjligt, det blir för adoptivföräldrar att göra rätt i förhållande till adoptionsåterresor.

Denna ambivalens är även synlig ibland föräldrarna som uttrycker sig kritiskt om adoptionsåterresor i dess traditionella form för barn (familjer 2, 3, 6). De här föräldrarna ifrågasätter lämpligheten i att besöka barnhem, möta fosterfamiljer och/eller biologiska släktingar. Caroline som är mamma till sjuåriga Jacob berättar, liksom andra föräldrar, under en föräldraintervju att hon läser mycket om adoptionsåterresor. Hon har hört vuxna adopterade kritisera adoptionsåterresor för barn och menar att föräldrar behöver reflektera över den makt de har att fatta beslut om adoptionsåterresor och de eventuella konsekvenser det medför. Caroline säger att hon vill att Jacob ska få fatta beslut om till exempel röttersök när han blir äldre (familj 3, se även familj 6). Liknande perspektiv framkommer under en föräldraintervju med Diana som ska göra en, vad hon själv benämner som, turistresa till sin nioåriga dotter Julias födelseland. Under en diskussion om adoptionsåterresor för barn säger Diana att hon tror att adoptionsåterresorna sällan initieras av små barn och att föräldrar har stor möjlighet att påverka barnets vilja (familj 2).

Carolines och Dianas berättelser om motiven till att resa tillbaka till barnens födelseländer både liknar och skiljer sig från övriga föräldrars vars avsikt är att besöka barnhem eller andra platser knutna till barnens personliga bakgrund. Det gemensamma i resonemangen är syftet att ge barn en positiv upplevelse av landet de föddes i medan skillnaden är aktivite-

terna som anses lämpade att representera det. Riskerna med resan tillbaka hanteras av den senare gruppen föräldrar genom att förskjuta fokus från det enskilda barnet till hela familjen, att göra en turistresa tillsammans och inte en adoptionsåterresa. Genom denna förskjutning sker en förhandling om det goda föräldraskapet (Sparrman et al., 2016) som här representeras av det som lämnar adoptionsåterresebeslutet till barnet att själv fatta i framtiden.

På ett övergripande plan åskådliggörs på så sätt olika adoptivföräldraskapsideal i föräldrarnas berättelser som visar hur olika delar av det goda föräldraskapet (Sparrman et al., 2016) behöver balanseras i beslut om adoptionsåterresor. Det goda föräldraskapet utgör en utgångspunkt för kritiska reflektioner kring lämplighet, ålder, tvång och vem som bör, och har makt att, fatta beslut om adoptionsåterresor. Föräldrarnas resonemang belyser därmed dilemmat som är förenad med det goda adoptivföräldraskapet, att förhålla sig till rekommendationer om ursprung, vara lyhörd inför det enskilda barnets behov i kombination med ansvaret att fatta rätt beslut i relation till både nuet och framtiden.

Barns perspektiv på en adoptionsåterresas betydelser

Medan föräldrarna uttrycker en rad motiv som visar på en adoptionsåterresas betydelse har de flesta barnen i den här studien inte en lika tydlig åsikt om varför de ska resa eller huruvida de faktiskt vill resa (cf. Chin Ponte et al., 2010; Powers, 2011). I en syskonintervju med åttaåriga Måns som är adopterad och hans äldre bror Jens som inte är adopterad, samtalar vi om adoptionsåterresan som genomfördes av deras mamma Yvonne. Under syskonintervjun ställer jag upprepade gånger frågor om Yvannes resa för att ta reda på huruvida syskonen vill resa till Måns födelseland någon gång. Under intervjun med syskonen fokuserar barnen främst på lek-sakerna som Yvonne tog med sig hem. Senare och först när hans äldre bror har svarat att han nog skulle vilja resa till födelselandet så svarar

Måns att även han vill resa dit och testa maten där. Efter några sidospår i diskussionen tillägger Måns att han kan tänka sig att träffa sin fostermamma och mot slutet av diskussionen säger han att han "gillar att resa för då får man såna här guldkort och sånt" (familj 1).

Måns svar kan tolkas på olika sätt och peka på en viss ovilja att tala om adoptionsåterresor eller på att Måns, av olika anledningar, trots allt inte är så intresserad av att göra en resa. Under intervjun uttalar Måns inte samma känslomässiga motiv till att göra adoptionsåterresan som hans mamma gör när hon under en föräldraintervju beskriver att hon gärna vill visa sin tacksamhet till fosterföräldrarna som tog hand om hennes son (cf. Chin Ponte, 2010; Powers, 2011). Samtidigt visar Måns att han är medveten om en adoptionsåterresas särskilda karaktär genom att nämna sin fostermamma men för Måns verkar själva resandet och maten under resan vara det centrala och han drar flera gånger paralleller mellan en adoptionsåterresa och en vanlig familjesemester.

Det har även andra barn gjort under intervjuerna och även om några barn berättar att de vill besöka barnhemmet de bodde på och/eller träffa personalen som arbetade där (familjer 8, 9) är det i första hand turistattraktioner som lyfts fram av barn själva när jag frågar vad de ser mest fram emot. Nioåriga Julia, som intervjuas tillsammans med sin mamma Diana, säger exempelvis att hon tycker att det ska bli roligt att resa till födelselandet trots att hon inte riktigt vet vad de ska göra. Hon säger att hon kan tänka sig att bada (familj 2). Tolvåriga Minna, som intervjuas enskilt, svarar att adoptionsåterresan känns som en "vanlig familjesemester". Därefter räknar hon upp vad hon vill göra, hon ser bland annat fram emot att få dricka kokosnötsmjölk ur en kokosnöt, att få shoppa och åka till en paradiso. Det här är aspekter av resan som kan tänkas symbolisera att det är just den vanliga familjesemestern som hon beskriver initialt (familj 8; se även familjer 2, 3, 6, 7, 9).

Att barn uppehåller sig vid familjesemesteraktiviteter och turistattraktioner tolkar jag som ett sätt för barnen att förhålla sig till adoptionsåterresan utifrån de kunskaper som de själva har om landet, om semestrar och vad man göra då. Kanske kan det även vara ett sätt för barn att avdramatisera eller tona ned förväntningarna inför adoptionsåterresan. Aktiviteterna som barn lyfter fram är inte alltid typiska för födelselandet men de är ofta ett uttryck för barnens intressen, vad de tycker om att göra, se och äta. Det är med andra ord inte nödvändigtvis aktiviteter kopplade till barnens personliga ursprung, vilka blir synliga i föräldrarnas motiv, som är fokus när barn berättar vad de vill göra under en adoptionsåterresa – och varför de vill resa tillbaka. Barnens perspektiv lär oss därför om återresors potential att fyllas med olika betydelser, de nyanserar vad en adoptionsåterresa kan vara för barn själva och även mer allmänna, vuxna förhållningssätt till adoptionsåterresors betydelser.

Barn och deras farhågor inför resan

Tidigare forskning visar att barn, liksom föräldrar, kan ha ett ambivalent förhållningssätt till adoptionsåterresor. Barn oroar sig till exempel för att resa långt eller för att bli sjuka av maten (Chin Ponte et al., 2010). Medan föräldrar, som nämndes tidigare, kan oro sig för en resas känslomässiga konsekvenser har barnen i den här studien uttryckt en oro för mer allmänna risker som att flygplanet kan krascha (familj 3), att vattnet kan vara smutsigt (familj 4) eller att de får möta otäcka djur (familj 8). Barn talar även om mer specifika risker med adoptionsåterresan som de baserar på sin kunskap om födelseländerna. En pojke, sjuåriga Jacob, tvekar till exempel när han under en familjeintervju får frågan om han vill besöka barnhemmet som han bodde på. Han berättar att han då blir tvungen att bära munskydd eftersom han och många andra barn var sjuka när han bodde där. Det visar sig att en pojke som han delade rum med på barnhemmet dog, något hans mamma bekräftar (familj 3). En annan pojke, sexåriga

Emil, berättar under en barnintervju att han enbart vill resa om det inte kommer några malariamyggor. Han berättar att han har sett på tv att det finns sådana i födelselandet. Mot slutet av intervjun när jag frågar om det är något som han funderar över eller vill fråga mig om så frågar han var kannibaler finns. Jag svarar att jag är osäker men att det i alla fall inte finns många och att de nog är långt ifrån oss. Då säger Emil "det var så att mamma och pappa sa Afrika så jag vill nog inte åka dit än" (familj 6).

Liksom andra barn i studien återkommer Emil till olika farhågor inför adoptionsåterresan. Farhågorna indikerar ett visst tvivel inför vissa aktiviteter under resan, och möjligtvis även inför resan som sådan. Mot bakgrund av barnens berättelser är det viktigt att lyfta fram att en adoptionsåterresa inte enbart är förenad med möjligheter. Att barn lyfter olika typer av risker och farhågor med en adoptionsåterresa säger någonting om de insatser som potentiellt behöver göras av barnen för att göra en adoptionsåterresa.

Betydelsen av att få med barnen i adoptionsåterreseprojektet

Under intervjuer med barnen så har de ibland svarat avledande, undvikande och kort på frågor om födelselandet och adoptionsåterresan (familjer 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9). Under en intervju med Simona, där pappa Gunnar var med, svarar hon till exempel "nej" och "jag vet inte" på frågorna om återresan samtidigt som Gunnar försöker uppmuntra till utvecklade svar. Senare frågar jag Simona om hon vet vad de ska göra på resan, hon svarar "nej" men Gunnar säger "Det är ju en sak som vi ska göra som vi har pratat om att vi ska göra hur det än blir med allt annat", Simona svarar "vadå", Gunnar säger "Vi ska åka till barnhemmet va?" och hon svarar då "Mm" (familj 4). Under intervjun träder Gunnar således in, ställer följdfrågor och anstränger sig för att visa hur familjen har talat om resan tidigare för att få Simona att själv berätta om den, vad hon vet och hon vill göra.

Simona är inte ensam om att svara kort på frågor som berör adoptionsåterresan och födelselandet. Under en familjeintervju tillsammans med Helena och åttaåriga Alma så berättar Helena att Alma har en komplicerad relation till sitt födelseland och att hon ställer frågor om varför hon blev lämnad där. Längre trodde Alma till exempel att hon skulle bli "kidnappad" när hon mötte människor med östasiatiska utseenden (familj 5). Under familjeintervjun talar Alma gott om en tidigare resa till födelselandet och säger även att det är hennes favoritresmål. När Alma och hennes mamma diskuterar den tidigare resan och vad som var särskilt bra så framträder en rad positiva aspekter av landet, och mamman säger bland annat att de uppskattar maten och delar sedan med sig av några matminnen därifrån. Jag frågar därför om Alma vet någonting om landet, om adoptionsåterresan, vad de ska göra och om hon ser fram emot något. Alma svarar "jag vet inte" och "nej". Helena nämner då att de har talat lite om adoptionsåterresan, vilket Alma instämmer i. Helena frågar vidare om vad de har pratat om, Alma svarar då "jag vet inte". När Helena säger att de ska besöka barnhemmet svarar Alma "ja" (familj 5).

Almas, liksom Simonas, svar på de specifika frågorna om adoptionsåterresan symboliserar tystnader som visar hur barns perspektiv är mer komplexa än vad orden ger sken av, tystnaderna görs av barn i relation till frågor som de antagligen har kunskap om (cf. Spyrou, 2016a). Under intervjun med Alma och Helena visar Alma att hon har kunskap om födelselandet, vad man kan göra där och vad de ska göra under adoptionsåterresan. På samma gång svarar hon nej och att hon inte vet. Det kan finnas flera orsaker till att Alma, och andra barn, besvarar frågorna på det här sättet. Kanske kan svaren indikera ett obehag inför intervjufrågorna, ett motstånd gentemot att pekas ut som 'avvikande' eller mot förväntningarna som existerar inom intervjukontexten om ett tyckande om adoptionsåterresor. Kanske indikerar tystnaderna att Alma har svårt att förhålla sig

till resan eftersom den är belägen långt fram i tiden, eller de potentiella maktasymmetrierna i intervjukontexten, att hennes mamma är med och lyssnar, och att jag som forskare ställer frågor. Intervjusituationen med Alma präglas dessutom av spänningen mellan mammans berättelse om dotterns farhågor och Almas korta svar på frågorna. Resonerar vi runt Almas tystnad i relation till kontexten som omgärdar den är det möjligt att tolka den som ett uttryck för en rad olika förutsättningar, känslor och rädslor. Vad som skulle kunna tolkas som okunskap eller ointresse från Almas håll kan därmed vara en avsiktlig tystnad som är laddad med en särskild betydelse (cf. Spyrou, 2016a; b).

Under intervjuerna med Alma och Helena, och med Simona och Gunnar utvecklas barnens svar och tystnader succesivt med hjälp av föräldrarna (cf. Spyrou, 2016). Under intervjuerna har föräldrarna haft större kunskap om vad barnen vet eller inte, ihärdigt har de följt upp svar utifrån sina kunskaper och intressen. Det intressanta här är inte enbart dynamiken mellan föräldrars och barns perspektiv och hur de enskilt och tillsammans nyanserar vår förståelse för adoptionsåterresor som genomförs av familjer, utan även hur angeläget det verkar vara för föräldrarna att barnen uttrycker sina perspektiv och visar vad de "vet" om resan.

Slutdiskussion

Den här artikeln har belyst olika motiv som barn och föräldrar lyfter fram till att genomföra adoptionsåterresor. Analyserna visar att adoptivfamiljer möter och förhåller sig till en mångfald av rekommendationer och förväntningar som får konsekvenser för hur och varför en adoptionsåterresa initieras och genomförs (cf. Chin Ponte et al., 2011; Powers, 2011). Adoptivföräldrar ges, och tar, ett stort ansvar för ursprung och dess betydelse för barnets utveckling och analyserna visar att adoptionsåterresan blir ett sätt att ta det ansvaret och den blir därmed en viktig del av adoptivföräldragörandet.

Föräldrarna i den här artikeln engagerar sig och investerar i resorna på olika sätt och föräldrarnas intensiva ansträngningar att skapa förutsättningar för att göra en adoptionsåterresa är ett sätt att göra ett gott adoptivföräldraskap på (cf. Sparrman et al., 2016 "Doing good parenthood"). Bland annat skapas det goda adoptivföräldraskapet i diskussionerna om motiven till att genomföra en resa men analyserna pekar också på dilemmat som adoptivföräldrar ställs inför. Dilemmat är att rekommendationerna förutom betoningen på betydelsen av att ge barnen tillgång till sina ursprung även lyfter fram vikten av att beakta det *enskilda* barnets behov, ett ansvar som läggs föräldrarna. Föräldrarnas berättelser vittnar om detta dilemma och analyserna visar att barnens hälsa och välmående står på spel parallellt med att leva upp till det goda föräldraskapet. Risker med att avstå en adoptionsåterresa är att det kan bli svårt för barnen senare i livet, risken med att genomföra en resa är att barnen inte klarar av det just nu. Föräldrarna i studien balanserar olika risker och behöver kunna göra väl avvägda val som tar hänsyn till riskerna, möjligheter, nuet och framtiden på en och samma gång för att kunna göra ett gott adoptivföräldraskap. Det innebär att olika föräldraskapsideal behöver balanseras i beslut om en adoptionsåterresa ska göras eller inte. Det är med andra ord svårt att bli en god förälder hur man än väljer. Föräldrar kan tänka och göra rätt, men oavsett vilket beslut som fattas kan utfallet potentiellt bli dåligt för barnen.

Barns, å andra sidan, resonande perspektiv, avledande svar och tystnader i intervjuerna indikerar att barn inte nödvändigtvis är lika aktiva och drivande i resan som deras föräldrar (cf. Wang et al., 2015). Barnens diskussioner om vad de vill göra under resan och varför indikerar att barnen och föräldrarna inte nödvändigtvis delar samma önskemål inför resan och att motiven kan skilja sig åt. Medan analyserna visar att riskerna med att göra en resa blir synliga i barns resonemang, framstår re-

sornas möjligheter inte lika tydligt. Barnen i studien förknippar en adoptionsåterresa med både farhågor och oro och har därmed, liksom föräldrarna, ett ambivalent förhållningssätt till adoptionsåterresor.

Precis som i tidigare forskning betraktar många barn i första hand resan som en "vanlig" familjesemester (cf. Powers, 2011). När barn berättar om vad de vill göra under resan knyter de an till deras personliga intressen som inte nödvändigtvis är knutna till födelselandet. Barnens resonemang förskjuter fokus från barnet som individ till familjen eftersom aktiviteterna symboliserar sådant som barnen brukar göra tillsammans med familjemedlemmarna både i vardagen och på andra semesterresor. Det som är viktigt här är att barnens perspektiv nyanserar de allmänna-, vuxna-, och kommersiella rekommendationerna som framhåller att och framförallt varför det är viktigt att göra adoptionsåterresor.

Studien visar vidare vikten av att fråga barn om hur de ser på att göra en adoptionsåterresa och att beakta både barns och föräldrars perspektiv. Varken barn eller föräldrar kan förstås ur kontext eftersom adoptionsåterresorna är något som i så stor utsträckning präglar familjerna. Barns och föräldrars berättelser tillsammans fångar hur samtliga familjemedlemmar investerar i resan och i familjen. Både föräldrar och barn förhandlar om adoptionsåterresors potentiella inriktningar och betydelser. Familjerna brottas i sina diskussioner med olika aspekter av återresorna och föräldrarna jobbar med att få med sig barnen för att hitta ett sätt att "göra rätt" på lång sikt. Analyserna visar att det krävs hårt arbete för föräldrarna att få ihop adoptionsåterreseprojektet rent moraliskt. Det syns inte minst i de intervjusituationer där barnen är med och föräldrarna griper in för att hjälpa barnen att svara. Barnens ambivalens gör projektet osäkert och ställer det goda adoptivföräldraskapet, och familjeprojektet, på spel. Rekommendationerna pratar om att värna barnet men analyserna av intervjuerna med

föräldrarna lyfter fram dilemman de ställs inför, exempelvis att förhålla sig till ett potentiellt ointresse hos barnet inför att göra resan och/eller den egna oron inför vad som kan gå fel.

Motiven till att genomföra adoptionsåterresor som familj blir på så vis till i ett rörligt och rörigt samspel mellan barn och föräldrar och i ett nätverk av olika rekommendationer, förhoppningar, möjligheter, önskingar, risker och rädslor. Sammantaget visar analyserna att det inte finns ett enkelt rätt eller fel kring när, hur och om adoptionsåterresor ska göras. Det finns inte heller ett enkelt motiv till varför familjer väljer att göra en adoptionsåterresa.

Övriga upplysningar

Forskningsdata förvaras på Institutionen för Tema – Tema Barn och kan erhållas, på särskilda grunder, genom författaren. Studien har etikgranskats och godkänts av den regionala etikprövningsnämnden vid Linköpings universitet (Reg. Nr 2015/34131)

Referenser

Adoptionscentrum (2022) *Återresa*. Tillgänglig: <https://www.adoptionscentrum.se/sv/adopterad/aterresa/> (hämtad 2022-01-23).

Alvesson, M. och Sköldberg, K. (2009) *Reflexive methodology: new vistas for qualitative research*. 2. ed. Los Angeles: SAGE.

Bergnehr, D. (2019) Barnperspektiv, barns perspektiv och barns aktörskap – en Begreppsdiskussion, *Nordisk tidsskrift för pedagogikk och kritikk*, 5, s. 49– 61. Doi: <https://doi.org/10.23865/ntpk.v5.1373>

Chin Ponte, I. Kim Wang, L. och Pen-Shian Fan, S. (2010) Returning to China: The experience of adopted Chinese children and their parents, *Adoption Quarterly*, 13(2), s. 100–124. Doi: <https://doi.org/10.1080/10926755.2010.481039>

Danby, S., Ewing, L. och Thorpe, K. (2011) The novice researcher: Interviewing Young Children, *Qualitative Inquiry*, 17(1), s. 74–84. Doi: <https://doi.org/10.1177/1077800410389754>

Faircloth, C. (2014) Intensive parenting and the expansion of parenting, i Lee, E., Bristow, J., Faircloth, C. och Macvarish, J. (red.) *Parenting culture studies*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, s. 25–50.

Familjeföreningen för internationellt adopterade (2022) *Återresor*. Tillgänglig: <http://ffia.se/medlem/aaterresor.aspx> (hämtad 2022-01-23).

Forsberg, L. (2009) *Involved parenthood: everyday lives of Swedish middleclass families*, Linköpings universitet, Diss. Tillgänglig: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:liu:diva-18680>

Gustafsson, J. (2020) *Adoptivfamiljers återresor till barnens födelseländer*. Linköping: Linköpings universitet. Diss. Tillgänglig: 10.3384/diss.diva-171899

Gustafsson, J., Lind, J. och Sparrman, A. (2020) Family memory trips – Children's and parents' planning of adoption return trips, *Journal of Heritage Tourism*, 15(5), s. 554–566. Doi: <https://doi.org/10.1080/1743873X.2019.1702666>

Gustafsson, Johanna. (2021) Adoption return trips: Family tourism and the social meanings of money, *Tourist Studies*, 21(2), s. 219–234. Doi: <https://doi.org/10.1177/1468797620977543>

Halldén, G. (2003) Barnperspektiv som ideologiskt eller metodologiskt begrepp, *Pedagogisk Forskning i Sverige*, 8(1–2), s. 12–23.

Hays, S. (1996) *The cultural contradictions of motherhood*. New Haven: Yale University Press.

Howell, S. (2009) Return journeys and the search for roots: Contradictory values regarding identity, i Marre, D. och Briggs, L. R. (red.) *International Adoption: Global Inequalities and the Circulation of Children*. New York University Press, s. 256 – 271.

Hübinette, T. och Tigervall, C. (2008). *Adoption med förhinder: samtal med adopterade och adoptivföräldrar om vardagsrasism och etnisk identitet*. Tumba: Mångkulturellt centrum.

- Hübinette, T. och Andersson, M. (2012) Between colourblindness and ethnicisation: Transnational adoptees and race in a Swedish context, *Adoption & Fostering*, 36(3-4), s. 97-103. Doi: <https://doi.org/10.1177/030857591203600310>
- James, A. och Prout, A. (2015) *Constructing and reconstructing childhood: contemporary issues in the sociological study of childhood*. 3 uppl. London: Routledge.
- Jonsson Malm, C. (2011) *Att plantera ett barn: internationella adoptioner och assisterad befruktning i svensk reproduktionspolitik*. Lund: Lunds universitet. Diss. Tillgänglig: <https://lup.lub.lu.se/search/publication/345d856a-2207-4c20-b5d5-5e3cbfcca187>
- Kim, E. (2019) My folder is not a person: Kinship knowledge, biopolitics, and the adoption file, i Bamford, S. C. (red.) *The Cambridge handbook of kinship*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 451-479.
- Kinalotsen (2022) *Kinalotsens handbok för en lyckad återresa*. Tillgänglig: <https://kinalotsen.se/wp-content/uploads/2019/01/Kinalotsens-handbok-infor-aterresor.pdf> (hämtad 2022-01-23).
- Lind, J. (2011) Roots, origins and backgrounds. An analysis of their meanings in the creation of adoptive families in Sweden. *Childhood*, 19(1), s. 115-128. Doi: <https://doi.org/10.1177/0907568211409077>
- Lind, J. (2012) 'As Swedish as anybody else' or 'Swedish, but also something else'? Discourses on transnational adoptee identities in Sweden, *Adoption and Fostering*, 36(85), s. 85-96. Doi: <https://doi.org/10.1177/030857591203600309>
- Lindgren, C. och Lind, J. (2009) Resa tillbaka: om adoption, identitet och ursprung, i Lind, J. (red.) *Historien, barnen och barndomarna: vad är problemet?: en vänbok till Bengt Sandin*, s. 193-214. Linköping: Linköpings universitet, s. 193-214
- Lindgren, C. och Zetterqvist Nelson, K. (2014) Here and now - there and then: Narrative time and space in intercountry adoptees' stories about background, origin and roots, *Qualitative Social Work*, 13(4), s. 539-554. Doi: <https://doi.org/10.1177/1473325013502376>
- Lindgren, C. (2016) Time for good parenthood: A study of intercountry adoption assessment, i Sparrman, A., Westerling, A., Lind, J. och Dannesboe, K. i (red.) *Doing good parenthood: ideals and practices of parental involvement*. Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan, s. 17-27.
- Morison, T. och Macleod, C. (2014) When veiled silences speak: reflexivity, trouble and repair as methodological tools for interpreting the unspoken in discourse-based data, *Qualitative Research*, 14(6), s. 694-711. Doi: <https://doi.org/10.1177/1468794113488129>
- Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (2022) *Att söka sitt ursprung*. Tillgänglig: <http://mfof.se/internationella-adoptioner/soka-sitt-ursprung/> (hämtad 2022-01-23).
- Osanami Törngren, S., Jonsson Malm, C. och Hübinette, T. (2018) Transracial families, race, and whiteness in Sweden, *Genealogy*, 4(2), s. 1-16. Doi: <https://doi.org/10.3390/genealogy2040054>
- Powers, J. (2011). *Going Away to Find Home: A Comparative Study of Heritage/Homeland Tourism*. Department of Sociology, Duke University. Diss.
- Pylypa, J. (2018) Talking about culture with internationally adoptive parents: An anthropological perspective, *Adoption Quarterly*, 21(2), s. 102-119. Doi: <https://doi.org/10.1080/10926755.2018.1448916>
- Quiroz, P. (2012) Cultural tourism in transnational adoption: 'Staged authenticity' and its implications for adopted children, *Journal of Family Issues*, 33(4), s. 527-555. Doi: <https://doi.org/10.1177/0192513X11418179>.
- Reczek, C. (2014) Conducting a multi family member interview study, *Family Process*, 53(2), s. 318-335. Doi: 10.1111/famp.12060

- Shirani, F., Henwood, K och Coltart, C. (2012) Meeting the challenges of intensive parenting culture: Gender, risk management and the moral parent, *Sociology*, 46(1), s. 25–40. Doi: <https://doi.org/10.1177/0038038511416169>
- Sparrman, A. (2005) Video recording as interaction: Participant observation of children's everyday life, *Qualitative Research in Psychology*, 2(3), s. 241–255. Doi: <https://doi.org/10.1191/1478088705qp041oa>
- Sparrman, A., Westerling, A., Lind, J. och Dannesboe, K. I. (red.) (2016) *Doing good parenthood: ideals and practices of parental involvement*. Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan.
- Socialstyrelsen (2015) *Föräldraskap genom adoption: utbildningsmaterial till föräldrautbildningen*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Spyrou, S. (2016a) Researching children's silences: Exploring the fullness of voice in childhood research, *Childhood*, 23(1), s. 7–21. Doi: <https://doi.org/10.1177/0907568215571618>.
- Spyrou, S. (2016b) Troubling children's voices in research, i Esser, F. (red.) *Reconceptualising agency and childhood: new perspectives in childhood studies*. Abingdon, Oxon: Routledge, s. 105–118.
- Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed [Elektronisk resurs]*. (Reviderad utgåva). Stockholm: Vetenskapsrådet. Tillgänglig: <https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2017-08-29-god-forskningssed.html>
- Wang, K., Chin Ponte, I. och Weber Ollen, E. (2015) Letting Her Go: Western adoptive families' search and reunion with Chinese birth parents, *Adoption Quarterly*, 18(1), s. 45–66. Doi: <https://doi.org/10.1080/10926755.2014.945703>.
- Yngvesson, B. (2003) Going "home" – adoption, loss of bearings and the mythology of roots, *Social Text*, 21(1), s. 7–27.

Författarpresentation

Johanna Annerbäck (fd. Gustafsson) är biträdande universitetslektor på Institutionen för Tema – Tema Barn på Linköpings universitet. Annerbäck disputerade 2021 och den här artikeln bygger på hennes avhandlingsprojekt om familjers adoptionsåterresor, där hon arbetade i skärningspunkten mellan olika forskningsfält: barn- och barndomsstudier, familjestudier, adoptionsforskning och turismstudier, med syfte att utforska och nyansera sätten som vi kan förstå adoptionsåterresor som genomförs av familjer. Sedan disputationen har Annerbäck bland annat arbetat i projekt som rör familjehemsvård. Hon har ett särskilt teoretiskt intresse för frågor som rör barn, föräldraskap och familj.

Adr: Johanna Annerbäck, biträdande universitetslektor, Institutionen för Tema – Tema Barn, Linköpings universitet, 58183 Linköping, Sverige.

E-post: johanna.annerback@liu.se